

دانشگاه جامع علمی کاربردی
مرکز دادگستری کل استان بوشهر

عنوان جزوه:

حقوق جزای عمومی ۲ (واکنش جامعه در قبال جرم)

استاد: جناب آقای بحرینی

تعداد واحد: ۲

ساعت کلاس (طبق سیلابس): ۱۶ ساعت نظری ۴۸ ساعت عملی

تعداد صفحات: ۱۴ صفحه

تهیه کننده: مهدی زنده بودی

www.jozveh.blog.ir

واکنش جامعه در مقابل پدیده مجرمانه:

۱- مجازات: مجازات باید مسئولیت کیفری داشته باشد

۲- اقدامات تأمینی تربیتی

* کسی که با اراده و اختیار مرتکب عمل مجرمانه شود ← مسئولیت اخلاقی ← مسئولیت کیفری ← مجازات

شرایط عمومی مسئولیت کیفری: عامل بالغ، قاهر و مقار باشد

* نظرات موافق و مخالف جهت مسئولیت کیفری اشخاص معین:

۱- مجازاتهای در نظر گرفته شده در قانون مجازات اسلامی قابل اعمال بر اشخاص حقوقی نمی باشد مثل

سلاق، حبس،

۲- اشخاص حقوقی در ارتکاب فعل مجرمانه دارای اراده و اختیار نمی باشند به همین دلیل مسئولیت

کیفری قابل انتساب به شخص حقوقی نمی باشد. (دلایل مخالفت مخالفان مسئولیت اشخاص حقوقی)

۳- اشخاص حقوقی با اعمال مجازات اصلاح نمی گردند به عبارتی دیگر هدف اصلی مجازات که همانا

اصلاح مرتکب می باشد در مجازات اشخاص حقوقی محقق نمی گردد.

۴- مجازات اشخاص حقوقی بر خلاف اصل شخص بودن مجازاتها است که بدین معنا که مجازات

شخص حقوقی به منزله مجازات عامی اعضاء شخص حقوقی می باشد و این با اصل شخص بودن مجازات

اسلامی منافات دارد.

دلایل موافقان مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی:

۱- موافقان معتقدند اگرچه بعضی برخی مجازاتهای مقرر در قانون مجازات اسلامی قابل اعمال بر اشخاص

حقوقی نمی باشند لیکن مجازاتهای در همان قانون وضع گردیده که مقصود اشخاص حقوقی می باشد

مثل اخلال شخص حقوقی، مجازات جزای نقدی، مقررات ازبند فعالیت نقلی به صورت دائم یا موقت

۲- موافقان معتقدند اشخاص حقوقی حاصل جمع اراده های مختلف اعضاء آنها می باشند

لذا اشخاص حقوقی در ارتکاب فعل مجرمانه دارای اراده و اختیار بودند به همین دلیل مستوجب مجازات

به تبع مسئولیت کیفری هستند.

۳- موافقان معتقدند اشخاص حقوقی با اعمال مجازات بر آنها و ایجاد محدودیت برای ایشان

متنبه می گردند مانند اینکه با گذاردن اشخاص به عنوان بازرس و مسئول نظارت رفتار شخص حقوقی

در افعال آنها خود و نق قواش مربوط شغل خود عمل فواهد نمود که این همان اصلاح رفتار شخص حقوقی است.

۶- موافقان مسئولیت کیفری شخص حقوقی بیان می دارند اگر چه اصل شکل شخص بودن مجازاتها در مورد مجازات اشخاص حقوقی رعایت نمی گردد، لیکن این در مجازات اشخاص حقیقی نیز رعایت نمی گردد. مانند اینکه با اعمال مجازات حبس یا جزای نقدی یا قصاص و یا هر مجازات دیگری نه تنها مجرم مجازات می گردد بلکه اطرفیان و وابستگان وی نیز دچار آسیب (مادی و معنوی) می گردند. لذا اصل شخص بودن مجازاتها در مجازات اشخاص حقیقی نیز رعایت نمی گردد. نتیجه کلی استدلال موافقان و مخالفان مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ این است که مستند به مواد ۱۶۳ - ۲۰ قانون مجازات اسلامی ضابطه شخص حقوقی به لحاظ کیفری مسئول شناخته شود قابل مجازات نیز خواهند بود.

۱- معنی : معاونت و سببیت در جرم قماً سوال فوایم داشت

۲- مباشرت در جرم به دو شکل است : الف : مباشر عادی ب : مباشر معنوی

۳- مباشر عادی : فردی است که به صورت مستقیم عملیات اجرایی جرم را انجام داده باشد : مثل ایجار ضرب با چاقو ، سارق مستقیم

عبارت جرم کنی است که عملیات مادی جرم را انجام داده باشد.

۴- مباشر معنوی : فردی است که به وسیله شخصی یا شیئی دیگری عملیات مادی جرم را به انجام رسانده است . به عبارت دیگر مباشر معنوی مقرر مقرر جرم یا مقرر اندیشنده جرم و مباشر مادی بازوی

اجرای جرم می باشد.

مجازات مباشر معنوی جرم مانند مجازات مادی است به عبارت دیگر مجازات مباشر جرم است . م ۱۲۷۲ ق ۱۲-۹۲

شُرکت در جرم : منظور از شرکت در جرم در حالتی محقق می گردد که دست کم ۲ یا چند نفر در عملیات

اجرای یک جرم فاضل شرکت نموده باشند به نحوی که فعل هر یک از آنها سبب وقوع جرم گردیده باشد و بنا بر این با توجه تعریف بیان شد ، شروط لازم برای تحقق شرکت در جرم عبارت است از :

۱- تقارن یا تقدم اطلاع شرکتی جرم نسبت به عملیات مجرمانه انجام شده

۲- مستند بودن جرم ارتكابی به فعل هر شرکتی ۳- دخالیت نمودن تمامی شرکتی و در عملیات مادی جرم

منظور از مستند بودن نتیجه یا جرم ارتكابی به فعل شرکتی آن است که بین نتیجه حاصله و فعل مجرمانه انجام شده رابطه سببیت و یا علیت وجود داشته باشد.

تاثير کار شرکتی جرم یعنی شدت و ضعف عمل آنها در شرکت در جرم موثر نیست ، بدین معنی که اگر جرم ارتكابی مستند به رفتار همه شرکتیین باشد ، خواه رفتار آنها به تنهایی برای وقوع جرم

کافی باشد خواه نباشد ، همچنین خواه ارتكاب آنها مساوی باشد یا متفاوت ، همین که فعل آنها منجر به وقوع نتیجه گردیده است و بین فعل ارتكابی و نتیجه حاصله رابطه سببیت وجود

دارد ، شرکتی جرم محسوب می گردد.

شرکت در جرم هم در جرائم عمدی و هم در جرائم غیر عمدی قابل تصور می باشد

مجازات هر یک از شرکتی و جرم مجازات فاعل مستقل جرم است .

سببیت در جرم : منظور از سببیت در جرم آن است که کسی یا فردی سبب یا موجب تلف

شدن یا جنایت علیه دیگری را فراهم نماید و خود مستقیماً مرتکب جنایت نشده باشد به نحوی

که اگر عمل مسبب از جرم ارتكابی جرم خارج گردد هیچ جرمی اتفاق نیافتد ، مثل آنکه فردی با

عنوان درس... حقوق جزای عمومی ۲ نام استاد... جناب آقای دکتر... دانشجو: مهدی زنده بودی - کارشناسی حقوق کیفری

تاریخ تدریس... ۲۵/۱/۹۴ ساعت... ۱:۵۰ صفحه... ۴ از... ۱۵ صفحه

کنند چه سبب آسیب و ضررت به دیگری را محیا نموده باشد

در افعال سبب و مباشر اهل بر آنست که مباشر ضامن است مگر آنکه سبب اقوا (قوی تر) از مباشر باشد.

موارد سبب اقوای از مباشر مانند مکره بودن مباشر در ارتکاب جرم، حیوان بودن مباشر جرم

اگر ۲ یا چند عامل که برخی از این عوامل که با مباشرت و برخی با سببیت موجب وقوع جنایت گردیده اند در ارتکاب جرم موثر باشند، تنها عاملی که جنایت مستند به اوست ضامن است اگر در جمع سببها و مباشرین جنایت انجام شده مستند به هر عوامل باشد در این صورت هکلی به طور مساوی ضامن می باشند.

مگر آنکه تاثیر رفتار مرتکبان در وقوع جرم یا نتیجه مجرمانه متفاوت باشد، در این صورت هر یک از افراد به میزان تاثیر رفتارشان مسئول شناخته می شوند.

اگر در جمع سببها و مباشرین بر اساس نظر کارشناسی اعلام شده جنایت فقط مستند به مباشر یا سبب باشد فقط یک فرد (مباشر یا سبب) محسوب خواهند بود.

معاونت در جرم: معاونت در جرم حالتی است که فردی بدون شرکت در عملیات مادی و اجرای جرم، وقوع

جرم توسط مباشر را تسهیل می نماید

شرایط تحقق معاونت در جرم عبارت است از:

۱- لزوم انجام فعل مثبت در ارتکاب معاونت، بدین معنا که معاون جرم لزوماً باید رفتار را انجام

دهد و مثبت را در جهت مساعدت یا مباشر انجام داده باشد به عبارت دیگر معاونت ارتکاب فعل قابل

تحقق نمی باشد.

۲- لزوم وجود قصد (قصد بین معاون) و مباشر جرم بدین معنا که معاون جرم باید از قصد مباشر

(دوره نیت خاص) آگاه و مطلع بوده باشد تا در قالب معاونت در جرم مستوجب مجازات باشد، ^{منگردد}

بنابراین چنانچه مرتکب از قصد (عنصر روانی جرم) مباشر مطلع نباشد، معاون در جرم انجام ندهد و مصوب

نگردد، معاونت در جرم فقط در جرائم مجرمانه قابل تحقق می باشد.

۳- وجود (لزوم) تقدم یا اقتران (قرینت) زمانی بین عمل معاون و مباشر یعنی اینکه معاون

باید پیش از ارتکاب عمل مجرمانه توسط مباشر با وی همکاری نموده باشد یا همزمان با ارتکاب

جرم همکاری نموده باشد. لذا پس از تحقق کامل جرم هرگونه همکاری با مباشر معاونت

مصوب نمی گردد.

در صورت عدم تحقق قصد معاون در جرم و ارتکاب جرم شدیدتر توسط مباشر، مباشر به مجازات

جرم انجام ندهد معکوم می گردد و معاون به مجازات معاونت در جرم خفیف تر معکوم می گردد البته

به شرط اثبات.

در ماده ۱۲۲ مجازات اسلامی، شرایط جرم هایی که شروع به جرم آنها جرم است توضیح داده شده است.

۴- لزوم انجام فعل مباشر به طور کامل در اقل شروع رفتار مجرمانه ای که در قانون برای آن

مجازات تعیین شده باشد، شرط تحقق معاونت در جرم می باشد.

به عبارت دیگر مجرمیت معاون تابع است از مجرمیت مباشر یعنی عمل مباشر جرم بوده

و قابل مجازات باشد معاون نیز قابل مجازات خواهد بود والا چنانچه عمل مباشر عنوان مجرمانه

نداشته باشد و قابل مجازات نباشد معاون نیز به طبع آن قابل مجازات نخواهد بود، این امر به

نظریه مجرمیت عاریه ای تغییر می گردد (نظریه مجرمیت عاریه ای را تعریف نماید)

نظریه مجرمیت مستقل: صرف نظر از جرم بودن یا نبودن عمل مباشر، معاون قابل مجازات خواهد بود

نظریه مجرمیت عاریه ای: بستگی به عمل مباشر و معاون جرم می باشد و معاون قابل مجازات خواهد بود یا خیر

عنوان درس لغوی جرای مجرمی ۲ نام استاد آقای بجزینی دانشجو : مهدی زنده بودی - کارشناسی حقوق کیفری

تاریخ تدریس ۹۳/۸/۲۷ ساعت ۱۵:۰۰ صفحه ۶ از ۱۰۶ صفحه

سوال مهم: نظرات متفاوت را در خصوص معنای مجرمیت یا معازات معاون را توضیح دهید. از کجاست؟

در قانون معازات اسلامی نظریه مجرمیت عاریه ای پذیرفته شده است.

مصادیق معاونت در جرم خصی نیز می باشد (انحصاری):

۱- تدغیب ۲- تحریک ۳- تطبیع ۴- تسهیل وقوع جرم ۵- ارائه طریق

۶- تسبیح و تلمیح ۷- سافتن و سله و آلات ارتکاب جرم ۸- تهدید به ارتکاب جرم

علل رافع مسئولیت کیفری

۱- صغر ۲- جنون ۳- اکراه ۴- اشتباه ۵- مستی ۶- خواب

علل موجهه جرم :

۱- دفاع مشروع ۲- اضطرار ۳- امر قانونی آمر قانونی ۴- حکم قانون ۵- اجرای قانون

اثر یکی از دلایل بالاست باید آنچه نتوان معجزه را معجزات کنیم زوال عنصر قانونی جرم است

علل موجهه جرم اسباب و مواردی خارجی و عینی هستند، به این معنی که در خارج از وجود مرتکب می باشد

این علت را مستوجب نمود مثل وجود شرایط دفاع مشروع در جرم ارتكابی

تفاعت علل موجهه جرم با علل رافع مسئولیت را نام ببرید.

علل موجهه جرم زوال عنصر قانونی جرم می گردد بنا بر این با وجود علل موجهه عمل انجام شده جرم نیست.

۱- در صورت حصول صرف نظر از بالغ بودن یا نبودن مرتکب قابلیت مجازات را از

مرتکب سلب فرامی رود اما علل رافع مسئولیت کیفری علت های شخصی و درونی می باشد

۲- از سوی دیگر با حصول علل رافع مسئولیت کیفری عنصر قانونی جرم زائل می شود و عمل انجام شده عینی

قابل مجازات می باشد لکن بدلیل وجود یکی از عوامل صغریه جنون و ... قابل انتساب به مرتکب نمی باشد.

۳- در علل موجهه جرم هم مسئولیت کیفری و هم مسئولیت مدنی مرتکب زائل می گردد مگر در حالت اضطرار که

مسئولیت مدنی مرتکب به قدرت خود باقی است اما در علل رافع مسئولیت کیفری فقط مسئولیت کیفری مرتکب

زائل می گردد اما مسئولیت مدنی مرتکب به قدرت به قدرت خود خود باقی است.

یکی از علل موثر جرم، قطع قانونگذار است. در صورتی که مرتکب به حکم تصریح شده در قانون عمل را انجام داده باشد که به صورت عادی عمل ارتکابی جرم می باشد مثل سیرانندازی به سمت دیگران که توسط مأمور دولت و یا حکم قانونی انجام شده باشد و یا تفیش و بازرسی اموال و منازل شخصی افراد که در حالت عادی جرم است، چنانچه که به دستور آمر قانونی یا مقام قضایی انجام شده باشد مستند به بند الف ماده ۱۵۱ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ مباح شمرده می شود و مستوجب مجازات نخواهد شد.

امر آمر قانونی: چنانچه مأموری به دستور قانونی آمر خود اتمام را انجام داده باشد به صورت عادی جرم مصوب می شود با حصول شرایط ذیل مأمور و آمر مسئولیت نخواهد داشت و مستوجب مجازات نخواهند بود. ۱- صدور دستور قانونی در صلاحیت آمر باشد ۲- مأمور در اجرای دستور آمر تقاضی نکرده باشد و موظف بر اجرای دستور مافوق خود بوده باشد ۳- دستور صادر شده قانونی بوده و از طریق قانونی صادر شده باشد.

بنابراین هرگاه مأموری در اجرای وظایف قانونی خود عملی را مطابق مقررات انجام دهد لکن عمل انجام شده موجب فوت یا عدم بدنی به دیگری گردد مسئولیت نداشت (کیفری و مدنی) و درجه از بیت المال بردا خواهد شد. ۴- در خصوص پذیرش دستور آمر توسط مأمور ۳ نظریه ابراز گردیده است:

۱- اطاعت محض: یعنی مأمور باید تحت هر شرایطی به دستور و نظر آمر عمل نماید.
۲- مسئولیت مأمور: بیان می دارد مأمور باید قبل از اجرای دستور آمر دستورات وی را از لحاظ قانونی یا غیر قانونی بررسی و اجرا نماید، بر اساس این نظریه مأمور حواره مسئول است در صورتی که غیر قانونی عمل کرده باشد.

۳- نظریه بین آئینی (نظریه رعایت ظواهر قانونی دستور): این نظریه بیان می دارد مأمور مکلف به بررسی دستور آمر می باشد و چنانچه دستورات صادره از لحاظ ظاهری قانونی به نظر برسد موظف به قبول و اجرای آن است.

اگر مأمور به علت اشتباه قابل قبول و به تصور اینکه امر آمر وی قانونی بوده است آن را اجرا نموده باشد مسئولیت کیفری وی دائل می گردد، یعنی قابل مجازات نیست و مسئول پرداخت دیه و ضمانت وارده خواهد بود. (نظریه بینابینی)

اجرای قانون اهم: در صورتی که مرتکب برای اجرای قانون مهم تر قانونی مهم را رعایت ننموده باشد

عنوان درس حقوق جزایی عمومی ۲ نام استاد جناب آقای دکتر بهرام دانشجو : مهدی زنده بودی - کارشناسی حقوق کیفری

تاریخ تدریس ۱۱/۹/۹۴ ساعت ۱۰:۵۰ صفحه ۹ از ۱۶ صفحه

یعنی برخلاف قانون عمل نموده و مرتکب جرم گردیده باشد در این صورت به علت اجرای قانون اعم مستوجب
مجازات نخواهد شد، مثل ایراد ضایعات به وسیله تقلم شخص که دچار حادثه گردیده برای نجات جان وی
یا ماده واحده قانون خودداری از تکلیف به معصومین و رفع مفاخرات جانی مصوب ۱۳۵۵ بیان می دارد چنانچه
فرزی با مشاهده معصومین و معصومین و استمداد آنها از تکلیف به ایشان خودداری نماید مسئولیت فراهم داشت.

تأیید فرزندان توسط والدین : در اجرای قانون تأیید فرزندان توسط والدین چنانچه والدین مطابق قانون
در هر متعارف و معقول باعث ایراد ضایعات و آسیب به فرزندان خود گردند مسئول شناخته نخواهند شد اما
چنانچه اقدامات والدین و اولیای قانونی برخلاف قانون به صورت نامتعارف انجام گردد مسئولیت
والدین را به دنبال فراهم داشت ، منظور از والدین ، پدر ، پسر ، پدربزرگ ، و عمی و تیم و یازن و شوهری که
نظارتی و سرپرستی طفل را بر عهده دارند.

دفاع مشروع : حالت فردی است که برای دفع یک خطر قریب الوقوع یا خطری که به فعلیت رسیده است برای دفاع از جان، مال، ناموس، عرض یا آبرو و آزادی تن خود یا دیگری توسط دفاع کننده انجام می‌گردد.

شرایط دفاع در دفاع مشروع :

- ۱- دفاع در مقابل تجاوز انجام شده ضرورت داشته باشد که شخصی این امر بر محله مقام قضایی است.
- ۲- دفاع انجام شده مستند به غرض و نشانه‌های معقول باشد بدین معنا که عملاً هر فردی در آن شرایط قرار بگیرد به عنوان دفاع همان اقدام را انجام دهد که توسط دفاع کننده به وقوع پیوسته است.
- ۳- دفاع با تجاوز تناسب داشته باشد که تشخیص تجاوز بر اساس شدت و ضعف تجاوز انجام شده بر محله مقام قضایی که از طریق کارشناس انجام می‌شود، می‌باشد.
- ۴- دفاع انجام شده بیش از حد لازم نباشد. لذا در صورت انجام اقدامات انفرادی از طرف دفاع کننده و ایجاد خسارت مادی یا معنوی همان میزان خسارت نیز خواهد بود.

شرایط تجاوز در دفاع مشروع :

- ۱- تجاوز فعلیت داشته باشد یا قریب الوقوع باشد، لذا همانچه تجاوز به انجام رسیده باشد و اقصای بر مجاوز انجام گردد، انتقام یا قصاص مصوب می‌گردد نه دفاع.
- ۲- دفع تجاوز با توسل به قوای دولتی ممکن نبوده باشد.
- ۳- تجاوز انجام شده غیر قانونی باشد.
- ۴- تجاوز به دلیل اقدام آگاهانه مرتکب انجام شده یعنی ضایحه به علت اقدام قبلی فرد دفاع کننده تجاوزی نسبت به وی انجام شده باشد، دفاع ایشان مشروع مصوب نخواهد شد.

شرایط دفاع از آزادی تن، جان، مال، ناموس و عرض دیگری عبارت است از :

- ۱- فرد مورد تجاوز از نزدیکان دفاع کننده باشد.
- ۲- فرد دفاع کننده طلب استمداد ننموده باشد.
- ۳- مسئولیت دفاع و نگهداری از فرد بر محله دفاع کننده بوده باشد و هضم او ناتوان از دفاع بوده باشد.
- ۴- در صورت امکان استمداد جهت وی وجود نداشته باشد.

نکته دوم: دفاع در مقابل مأموران دولتی مشروع مصوب نمی‌گردد، اما هتایچه مأمورین از حدود وظیفه خود خارج گردند به نحوی که بیم از تجاوز به مال، جان، ناموس و آبروی فرد باشد، امکان دفاع وجود دارد.

اما هتایچه خروج از حدود وظیفه توسط مأمورین باعث سلب آزادی تن شود، دفاع از آن مشروع مصوب نمی‌گردد.

دفاع مشروع

هتایچه اهل دفاع در دارگاه اجازت یا اثبات گردد، اما شرایط مشروع دفاع مترکز نباشد اثبات عدم رعایت شرایط دفاع بر مجموعه محاکم است. یعنی فردی که مدعی است شرایط دفاع مشروع وجود نداشته است و مطالبه مجازات یا خسارت را می‌نماید می‌بایست ادعای خود را اثبات نماید.

اضطراب یا ضرورت: حالت فردی است که در هنگام بروز خطر شدید فعلی یا قریب الوقوع مانند آتش‌سوزی، سیل و... برای حفظ جان یا مال خود یا دیگری مرتکب فعل مجرمانه‌ای گردیده است، در این صورت با اجازت شرایط ذیل قابل معافات خواهد بود.

- ۱- شدید بودن خطر اعم از اینکه منشاء بیرونی یا درونی داشته باشد
- ۲- خطر قریب الوقوع بوده و یا به فعلیت رسیده باشد
- ۳- دفع خطر بوجود آمده ضرورت داشته باشد
- ۴- خطر عمداً و با اراده و اختیار ایجاد نشده باشد

شرایط دفاع در ضرورت

- ۱- کار یا اقامت انجام شده یا هدف حفظ جان یا مال انجام شده باشد
- ۲- واکنش انجام شده متناسب با خطر باشد
- ۳- دفاع یا واکنش انجام شده نقایز یا قانون نبوده باشد. در این صورت مضطر یا مرتکب فقط از مسئولیت کیفری مبری خواهد بود و از مسئولیت مدنی (مهران خسارت) بر مجموعه مرتکب ثابت خواهد بود. بدلیل اینکه فرد خسارت دیده در ایجاد خطر هیچ دفاعت و تقصیری مرتکب نگردیده است.

علل رافع مسئولیت کیفری (رفع کننده)

مسئولیت کیفری : منظور قابلیت انتساب فعل یا ترک فعل مجرمانه به مرتکب است که توانش و عقوبات جزایی را رعایت نموده است ، در عین رافع مسئولیت کیفری عمل ارتكابی قابل انتساب به مجرم نمی باشد و دلیل این امر غل وجود اراده و اختیار در ارتكاب جرم بوده است . بنا براین به جای مجازات بر مرتکب اقدام تأمینی و ترسیمی انجام می گردد .

علل و عوامل موجد مسئولیت کیفری در قانون عبارت است از :

- ۱- عمل ۲- بلوغ ۳- قصد ۴- اختیار

چنانچه یکی از عوامل ذکر شده را در زمان ارتكاب جرم دارا نباشد ، مسئولیت کیفری نداشته و قابل مجازات نخواهد بود

مسئولیت کیفری پیشتر در جرائم ارتكابی موجب مجازات وی نخواهد بود مگر آنکه قانون مجازات اسلامی رسیدن مرتکب به سن ۱۵ سال تمام قمری می باشد .

البته افرادی که به سن رشد (۱۸) سال نرسیده اند در صورت ارتكاب جرائم تقصیری به اقدامات تأمینی و ترسیمی نیز محکوم می گردند . (ماده ۸۹ قانون مجازات اسلامی)

افراد بالغ کمتر از ۱۸ سال در صورت ارتكاب جرائم مستوجب حد یا قصاص در صورتی که ماهیت جرم انجام شده را درک ننمایند و یا صورت آنرا تشخیص ندهند یا هم چنین

در رشد کمال و عقل وی شبهه وجود داشته باشد مستوجب مجازات حدی و اعمال قصاص نخواهند بود اما در مواردی که شخص بالغ و رشیده بالای ۱۵ سال و زیر ۱۸ سال ماهیت جرم

انجام کرده و صورت عمل ارتكابی را بداند و در کمال عقل وی و رشدهایشان شبهه ای وجود نداشته باشد ، پس از تکمیل در کانون تربیت و رسیدن به سن رشد مجازات افراد بالغ بر وی جاری می گردد .

و ادراک برای تشخیص رشد و کمال عقل مرتکب می تواند از نظر پزشکی قانونی یا نظر هر شخص دیگری را بپذیرد .

چون در همین ارتكاب جرم رافع مسئولیت کیفری خواهد بود بنا براین چنانچه حالت جهون قبل یا بعد از ارتكاب جرم حادث شده باشد ، مرتکب مانند دوران افاقته دارای مسئولیت

کیفری می باشد

اگر جنون در همین ارتکاب جرم باشد فرد دارای مسئولیت کیفری نمی باشد
این جنون باید فرد را فاقد قوه تشخیص و اراده نموده باشد

بنابر این عناصر فریدی دارای حالات روانی نزدیک به جنون باشد به نحوی که قدرت اراده و
انتخاب او، وضعیت روانی و قدرت تشخیص را از روی سلب ننموده باشد مسئولیت کیفری او
به قدرت باقی است.

جنون به دو دسته تقسیم می گردد: ۱- دوره ای یا ادواری ۲- دائمی
جنون ادواری در صورتی رافع مسئولیت کیفری می باشد که جرم در حال جنون روی داده باشد
و اثم ارتکابی توسط مجنون فضای مضمض بوده و پرداخت ربه توسط عاقله وی انجام می گردد.

ا چهار: به دو دسته مادی و معنوی تقسیم می گردد، (۱- مادی ۲- معنوی)

ا چهار مادی نیز به دو دسته تقسیم می گردد: ۱- خارجی ۲- داخلی

ا چهار مادی خارجی عواملی است که از بیرون جسم مرکب را تحت تاثیر قرار داده و باعث ارتکاب جرم
گردیده است.

ا چهار مادی داخلی: منظور عواملی است که جسم فرد را از درون تحت تاثیر و فشار قرار داده است
و به سمت ارتکاب جرم سوق داده است، مانند خواب، گرسنگی و...

ا چهار معنوی یا روانی نیز به دو دسته تقسیم می گردد: ۱- خارجی ۲- داخلی

ا چهار معنوی یا روانی خارجی: روح و روان مرکب را از بیرون تحت تاثیر قرار داده و باعث
ارتکاب جرم توسط وی گردیده است، مانند تهدید، که به این چهار روانی خارجی اشاره نیز گفته
می شود و رافع مسئولیت کیفری است مگر در قتل نفس که اگرچه رافع مسئولیت کیفری مرکب می باشد

ا چهار معنوی داخلی: عواملی هستند که روح و روان مرکب را از درون تحت تاثیر قرار داده و باعث
ارتکاب جرم توسط وی گردیده است، مثل خشم زیاد، حسادت، عصبانیت و هیجان
ا چهار معنوی داخلی رافع مسئولیت کیفری نمی باشد.

شرایط ا چهارمادی : ۱- عادتاً قابل تحمل نباشد ۲- در اثر فلأ و تقصیر قبلی مرتکب
اجار شده باشد

شرایط ا چهار معنوی :

۱- رفتاری تحریک آمیز یا تهدید آمیز وجود داشته باشد ۲- رفتار تهدید آمیز نسبت به
جان، مال، آبروی مکره یا نزدیکان وی انجام شده باشد.

۳- تهدید یا اگراه انجام شده ناشروع باشد

۴- تهدید یا اگراه قریب الوقوع باشد

۵- مکره قدرت دفع تهدید و اگراه را از خود نداشته باشد با این شرایط رافع مسؤلیت کیفری می باشد.